

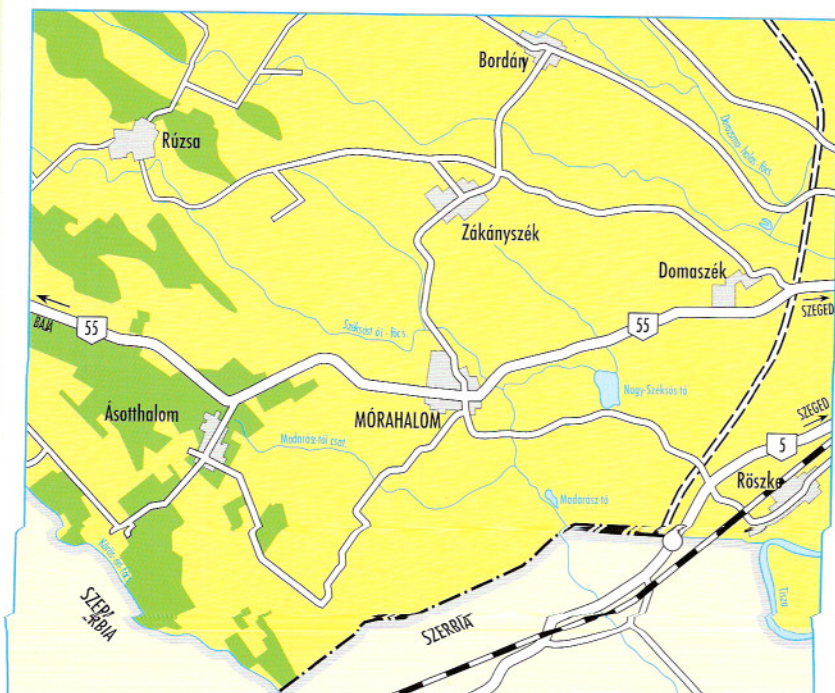
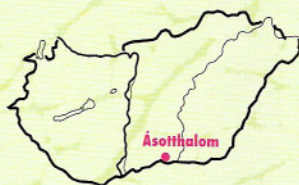
A HOMOKHÁTI KISTÉRSÉG VÉDETT NÖVÉNYEI

502
H79

**ÁSOTTHALMI
BEDŐ ALBERT
ALAPÍTVÁNY**

**6783 ÁSOTTHALOM,
KISS FERENC KRT. 76.**

© Cartographia Kft. Budapest, 2000. 660893

CÍMLAP: HOMOKBUCKA A SÜVEG-MAGYARI ERDŐBEN

Kép és szöveg: Andrédi Pál

Lektorálta: Andrédi dr. Ambrus Ildikó és dr. Gaskó Béla

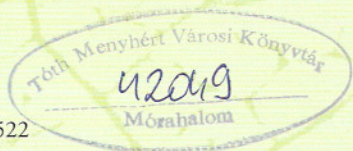
Felelős kiadó: Andrédi dr. Ambrus Ildikó

Kiadja: az Ásotthalmi Bedő Albert Alapítvány

6783 Ásotthalom, Kiss Ferenc krt. 76. Telefon/fax: 62-291-522

E-mail: andresine.bedo@tiszanet.hu

A KIADVÁNY A CSONGRÁD MEGYEI KÖZGYŰLÉS TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT 2007-BEN.

A kistérség a Duna-Tisza köze homokhátságának déli részén található. Egykor erdőssztyepp vegetáció jellemezte a tájat, amely évezredek óta lakott. A török hódoltság idején a vidék teljesen elnéptelenedett, majd a fátlan, füves pusztaság a következő évszázadokban lassan újra benépesült. A mezőgazdasági művelés, majd az 1805-től kezdődő erdőtelepítések következményeként a természetes növénytakaró rohamos pusztulásnak indult. Csak azok a területek maradtak fenn viszonylag természetes állapotban, melyeket nem lehetett gazdaságosan hasznosítani.

Ezek elsősorban a mélyebb fekvésű területek, ahol csapadékos években akár nyár közepéig is megmaradhatott a víz. Így itt szikes tavak, nádasok, mocsár-, illetve láprétek alakultak ki.

Az egykor Szeged városához tartozó kistérségben elsőként 1924-ben nyilvánított védetté egy területet a város törvényhatósága -Kiss Ferenc javaslatára - az Emlékerdőt. 1944-ben azután ez és a Bedő-liget is országos védettséget kapott. Ezután majd fél évszázadnak kellett eltelnie a következő védetté nyilvánításig. 1990-ben lett országosan védett az Ásotthalmi láprét. Az 1996-os természetvédelmi törvény következménye az érintett települések 22, úgynevezett „ex lege” védett területe. Ezek mellett érdemes megemlíteni az ún. természeti területeket, amelyek nem állnak területi védelem alatt, ám számtalan védett növény- és állatfaj élőhelyei. A természetvédelmi hatóság nyilvántartásában megóvandó területként szerepelnek. A közel száz kisebb-nagyobb, mozaik-szerű természeti terület az egész kistérséget behálózza.

A kistérség növényvilágát számtalan jeles botanikus kutatta. Időrendi sorrendben az elsők között Kitaibel Pál, Kerner Antal és Pap János nevét kell megemlíteni, akik kutatásaikat még az 1800-as években végezték. Külön ki kell emelni Lengyel Gézának, az Erdészeti Kísérleti Állomás munkatársának és Teodorovits Ferenc erdőmérnöknek, a Királyhalmi Erdőőri Szakiskola igazgató-tanárának a nevét, akik elsőként publikáltak csak a kistérségre vonatkozó adatokat 1915-ben, Királyhalma és környéke flórája címen. A múlt század második felében Csongor Győző szegedi muzeológus és Bodrogházy György szegedi botanikus munkásságát kell kiemelni. Napjainkban Margóczi Katalin és Gaskó Béla növénytanai kutatásai kiemelkedők.

Az összefoglaló néven Dél-Kiskunsági semlyékeknek is nevezett területen Margóczi Katalin szerint szinte az egész Kiskunság összes értéke megtalálható kicsiben. Közel 50 védett és fokozottan védett növényfaj jelenlétét állapították meg a kutatók. Az Ásotthalmi láprét a kistérség botanikailag legjobban feltárt területe. A kistérség természeti területeinek döntő többsége ma még feltáratlan. A következő oldalakon 32 védett és fokozottan védett növényfajt mutatunk be a virágzás sorrendjében.

Egyhajúvirág – *Bulbocodium vernum*

Az egyik legkorábban nyíló tavaszi vadvirágunk, ezért is nevezték régen tavaszkericsnek vagy jégvirágnak is. Az időjárástól függően február végén-március elején kezd virágzani. 5-15 cm magas, hagymagumós növény. 2-3 levele a virágzás idején rövid, csak a termésérés folyamán nyúlik meg. A virágok rendszerint egyesével, kettésével fejlődnek, színük a sötétlilától a rózsaszínen át a fehérig változhat. A lepellevelek csaknem tövig szabadok, félig kinyílt állapotban kelyhet, majd teljesen kinyílvá csillagot formálnak. Hazánkban csupán három helyen fordul elő, a legnagyobb tömegben éppen Ásotthalmon. Az egykori Királyhalmán, Teodorovits Ferenc m. kir. erdőmester fedezte fel még az 1800-as évek végén. Napjainkban Ásotthalom külterületén több helyen is megtalálható, a legnagyobb mennyiségben a Láp-
réten, de előfordul a Rívó erdőben is. Kelebián is előfordul. Fokozottan védett növény.

Tarka sáfrány – *Crocus reticulatus*

Az előző fajjal közel azonos időben, olykor már február közepétől virágzó növényünk. 4-10 cm magas, hagymagumós növény. Levelei keskenyek, fűszerűek, a közepén hosszanti fehér csík látható. Virágzáskor a levelek rövidek, csak később nyúlnak meg. Lepelvirága fehértől a lilás színig változhat. A külső lepelcimpák hátoldalán három erőteljes, hosszanti, ibolyás csík húzódik. A meszes homokpuszták, homoki rétek, homoki tölgyesek és akácosok növénye. Hazánkban sokfelé előfordul, a Duna-Tisza közén is számos lelőhelye ismert. Ásotthalmon többfelé is előfordul, így a védett területek közül a Rívó erdőben és az Átokházi tőzeglányánál. A nem védett területek közül említést érdemel a Tanulmányi erdő. Mórahalmon előfordul a Tanási-szemléken, a Halászkan és a Madarász-tó mentén is. Kelebián azonos területen él az egyhajúvirággal. Védett növény.

Epergyöngyike – *Muscari botryoides*

Kora tavasszal, március végén, áprilisban nyíló, 10-30 cm magas hagymás növényünk. Levellei 5-12 mm szélesek, főleg a felső harmadban összehajló, így a csúcsa csuklyás. Fürtvirágzata eleinte tömött, később lazul. Fürtvirágzata eleinte tömött, később lazul. A termékeny virágok gömbölydedek, sötét égszínkékek, a kocsányok rövidebbek a virágnál. A lepel a visszahajló és gyakran fehéres színű lepelcimpáig erősen leszűkül. A virágzat csúcsán elhelyezkedő meddő virágai halványabbak és kisebbek. Termése gömbölyű tok. A jóval gyakoribb fürtös gyöngyike levelei szálasak, csupán 1-5 mm szélesek, virágai sötét liláskékek, alakjuk hosszúkás-tojásdad. Az epergyöngyike hazánkban sokfelé előfordul, így hegyi réteken, láperdőkben és homokpusztákon egyaránt. Ásotthalmon a Lápréten kívül ismert a Rívó erdőből és az Átokházi tőzegbánya mellékéről is. Mórachalmon előfordul a Tanaszi-semlyéken és a Halászkán. Védett növény.

Tavaszi hérics – *Adonis vernalis*

15-30 cm magas évelő növény. Sűrűn álló levelei két-háromszorosan szárnyaltak, a levélsallangjai legfeljebb 1 mm szélesek. Tavasszal, március-április hónapokban virágzik. Dekoratív, hatalmas, 3-6 cm átmérőjű, feltűnő, fénylő aranysárga virágai 10-30 keskeny szíromlevélből állnak, a hajtások csúcsán jelennek meg. A virágok kezdetben a talajon ülnék, majd a szár megnyúlásával emelkednek magasabbra. Aszmagtermései 2 cm-es terméscsoportot alkotnak. Gyökerét egykor „tályogyökér” néven az állatgyógyászatban hasznosították. Mészkedvelő sztyeppnövény, amely hazánk hegy- és dombvidéki sziklagyepein helyenként még gyakori. Az Alföldön napjainkra állományai nagyon megfogyatkoztak, pedig egykor a lösz- és homokpuszták gyakori növénye lehetett. Térségünkben csupán az ásotthalmi Rívó erdőben, valamint a kelebiai halastavak környékén fordul elő kis számban. Védett növény.

Apró nőszírom – *Iris pumilla*

Kistermetű, 7-12 cm magas, gyakran kiterjedt telepeket alkotó nőszírom. Lapos, 1-2 cm széles levelei középtájon kissé kiszélesednek, gyakran erősen íveltek, sűrűn ereztettek. Alacsony szárán a magános, nagyméretű virágai szinte földön ülőnek látszanak. Kora tavasszal, áprilisban virágzik. A virágok színe nagyon változó, a leggyakoribb az ibolyáskék és a halvány-sárga színű. Ritkábban előfordulhat rózsaszín, fehér, sőt tarka színváltozata is. Termése háromrekeszű tok. Hazánkban az Északi- és a Dunántúli-középhegységekben gyakori, az Alföldön jóval ritkább növény. Inkább mészkedvelő faj, a karsztbokorerdők, sziklagyepek, valamint homoki-és szikes rétek növénye. Csongrád megyében ritkaság, amelynek kisebb állományát az ásatthalmi Rívó erdőben fedezték fel, emellett Röszkén is előfordul. Védett növény.

Homoki nőszírom – *Iris arenaria*

Alacsony termetű, legfeljebb 6-15 cm-re növekvő nőszírom. Szürkészöld, tőálló levelei kard alakúak, fűszerűen keskenyek, csupán 2-8 mm szélesek. Április-május hónapokban virágzik. Nagy, halvány- vagy élénksárga színű virágai mindössze egy napig nyílnak. A virágok szára magasabb, mint az apró nőszíromé. Lepelcimpái közül a három belső feláll, a három külső kihajlik, amelyeken arany- vagy sötétsárga szőrök találhatók. Termése kihégyezett tok. Hazánkban a Dunántúli-középhegységben, a Gödöllői-dombsíkságon és a Duna-Tisza között fordul elő szórványosan. A száraz, meleg, meszes homoki gyepek és sziklagyepek, sziklafüves lejtők növénye. Térségünkben a már védett területek közül az ásatthalmi Kiss Ferenc Emlékerdőben és a Rívó erdőben, valamint az öttömösi Baromjárásról is ismert, de elvértve másutt is előfordul, így az ásatthalmi Tanulmányi erdőben. Védett növény.

Szibériai nőszirm – *Iris sibirica*

Nyúlánk termetű, 30-80 cm magas, sűrű sarjtelepekben előforduló nőszirmfaj. Keskeny-szálás levelei 2-8 mm szélesek, a tőlevelek a szárnál lényegesen rövidebbek. Hengeres, belül üreges szárán 1-4 virág fejlődik május-június hónapokban. A virágok rendszerint ibolyáskék színűek. A külső lepelcimpák rozsdás mintázatú körme többnyire feleakkora, mint a kiszélesedő, fehérés rajzolatú, csúcsán gyakran kicsípett lemez. Termése nem csőrös tok. Hazánkban a Dunántúlon, az Északi-középhegységben és a Duna-Tisza közén is sokfelé előfordul. Inkább mészkedvelő faj, amely hegyi réteken, lápréteken és magassásosokban virít. A kistérség leggyakoribb nőszirma, amely Ásotthalmon a Lápréten, a Tandari réten és az Átokházi tőzeglányánál, Mórahalmon a Madarász-tó mentén és a Csipak-semlyéknél, Zákányszéken a Lódri-tó mentén, valamint a Pusztamérgesi láperdőben is megtalálható. Védett növény.

Fátyolos nőszirm – *Iris spuria*

Nyúlánk termetű, 40-80 cm magas, megjelenésében a szibériai nőszirmhoz hasonló faj. Szálás levelei 8-15 mm szélesek, tőlevelei a hengeres szárnál rövidebbek. Május-június hónapokban virágzik, a száron általában több, 2-4 virág fejlődik. Liláskék színű virágainak külső lepellevellei ibolyás ereszűek, a közepükön sárga sáv díszlik. A lepel körmei valamivel hosszabbak, mint az újból kiszélesedő tojásdad csúcsi lemez. Termése hegyes csőrben végződő tok. Sík- és dombvidéki növény, amely a Duna-Tisza közén és a Tiszántúlon gyakoribb. Inkább mészkedvelő faj, láp- és mocsárrétek, szikesedő rétek növénye. Olykor a szibériai nőszirmmal együtt fordul elő. Térségünkben ritkább a szibériai nőszirmnál. Ásotthalmon a Lápréten és a Tandari réten is előfordul, továbbá Mórahalmon a Csipak-semlyéken és Zákányszéken a Lódri-tó mentén is megfigyelhető. Védett növény.

Tarka nőszirom – *Iris variegata*

Közepes termetű, 30-50 cm magas növény. Szára hengeres, a közepe felett elágazó. A középső részen kiszélesedő levelei a szárnál rövidebbek, 1-3 cm szélesek, erősen bordázottak, ívesen görbültek. Május-június hónapokban virágzik. Többnyire sokvirágú, az oldalvirágok megnyúlt kocsányúak. A virágok belső, felálló lepellevelai aranysárgák, a külsők színe fehér vagy halványsárga, a díszítő erezte bársonyosan sötétibolya, barna vagy vöröslő is lehet. Hazánk domb- és hegyvidékein gyakori, az Alföldön jóval ritkább. Inkább mészkedvelő erdőssztyep faj. Száraz tölgyesek, napos erdőszélek, sziklagyepek, homoki rétek növénye. Fényigényes, zárt erdőkben alig virágzik, sőt lassan elpusztul. Kistérségünkben Mórhalmon, az Észak-Tanaszin található a legnagyobb mennyiségben. Ezen kívül ásatthalmi előfordulásai ismertek. Így előfordul az Átokházi tőzegbánya közelében és a Tandari réten is. Védett növény.

Báránypirosító – *Alkanna tinctoria*

Alacsony, 5-15 cm-re megnövő, évelő növény. Kévésbé elágazó, karószerű gyöktörzse bíborvörös festéket tartalmaz, amellyel régen a bárányokat jelölték. Heverő szárú, a talajon bokrosan szétterülő faj, amelynek csak a szár csúcsi, virágos része emelkedik fel. Az egész növényt sűrű, szürkés serteszőrzet borítja. Kicsiny szárlevelei szőrt állásúak, lándzsásak. A virágzata eleinte végálló csomó, később fürt. Bimbói lilásrózsaszínűek. Ötcimpájú pártája élénk azúrkék, majd később liláskék színű. Április-június között virágzik. Hazánkban a Duna-Tisza köze meszes talajú homokpusztáinak, homoki rétteinek ritkuló, jellegzetes növénye. A kistérség számos területén megtalálható. Ásatthalmon a Kiss Ferenc Emlékerdőben, a Süveg-Magyari erdőben, a Rívó erdőben és az Átokházi tőzegbányánál, és a Tanulmányi erdőben is virágzik. Előfordul továbbá az öttömösi Baromjárásán, és a pusztamérgei Mérgesi pusztán is. Védett növény.

Agárkosbor – *Orchis morio*

Többnyire kistermetű, 6-25 cm-es növény. Levelei részben tőálló, részben szárölelők. Tőlevelei legfeljebb 3-12 cm hosszúak, a közepén a legszélesebb. A legkorábban nyíló kosborfélé, amelyben április közepétől gyönyörködhetünk. Virágzatát 5-25, lazán álló, mintegy 1,5 cm-es virág alkotja. Virágainak színe nagyon változatos. Leggyakoribb a sötét bíborvörös, de gyakran előfordulnak lilás, rózsaszín vagy fehér virágú egyedek is. A kosborokra a bonyolult, két körös virágszerkezet a jellemző. A mézajak gyengén háromkaréjú, a középső erősen kicsípett. Világosabb, középső részén általában sötétbíbor foltok láthatóak. Egyik leggyakoribb kosborfélének, a legritkább a Tiszántúlon. Kaszálókon, hegyi, homoki és lápréteken egyaránt előfordul. Térségünkben Ásotthalmon a Lápréten, a Kissori-semlyéken és az Átokházi tőzegbánya környékéről ismert, valamint az öttömösi Baromjárásról. Védett növény.

Pókbangó – *Ophrys sphegodes*

A bangók a legkülönlegesebb hazai kosborfélék, mivel mézajkaik rovarokat utánoznak. Kisebb termetű, tömzsi, 15-30 cm-es növény. Tőlevelei hosszúság-lándzsásak, 8-10 cm hosszúak, 3-5 cm szélesek. Virágzatát 3-9 virág alkotja. Virágának legfeltűnőbb része az osztatlan, sötét- vagy vörösesbarna szőrű mézajak. Ezen kopasz, fényes, H vagy X alakú rajzolat található. A virág összehátában egy pókra hasonlít. A legkorábban virágzó és leggyakoribb bangófaj. Április végén, május elején virágzik. A Duna-Tisza közén és a Dunántúlon is elterjedt. Inkább mészkedvelő faj, amely homoki és láprétek, nedves kaszálók növénye. A kistérségben számos lelőhelye ismert. Legnagyobb számban Mórahalmon a Tanaszi-semlyéken díszlik, itt több ezer példánya él. Ismert a Csipak-semlyékről és a Halászkáról is. Ásotthalmon a Láprétről és az Átokházi tőzegbánya közeléből ismert. Fokozottan védett növény.

Szúnyoglábú bibircsvirág – *Gymnadenia conopsea*

Nyúlánk, 20-60 cm magas, erősen változó méretű kosborféle. Tőlevelei 15-20 cm hosszúak, lándzs alakúak. A szárlevelek rövidebbek, keskenyek, legfeljebb 0,5 cm szélesek. Változatos megjelenésű faj, amelynek a fürtvirágzata lehet laza, vagy tömött, rövid vagy megnyúlt. A kicsi, illatos virágok színe a bíborvöröstől a rózsaszínen át a fehérig változhat. A növény magyar nevét a jellegzetesen megnyúlt sarkantyújáról kapta. A mézajak háromkaréjú, ezek mérete hasonló. Május és július között virágzik. Az európai magashegységek egyik leggyakoribb orchideája. A hazai középhegységekben és a Duna-Tisza köze számos pontján nő. Inkább mészkedvelő faj, amely a száraz tölgyesek, karsztbokorerdők, láp- és kaszálórétek, valamint homoki rétek növénye. A kistérségből csak az Ásotthalmi láprétről ismert az előfordulása. Védett növény.

Hússzínű ujjaskosbor – *Dactylorhiza incarnata*

Vastag szárú, 20-60 cm magas növény. Hosszúkas-lándzsás, felálló tőlevelei a csúcstól a levélalap felé fokozatosan szélesednek. Impozáns megjelenésű, dúsvirágú fürtjei május-június hónapokban virágznak. A virágok kisméretűek, a színük a húsvöröstől a hófehérig változhat. A csipkés élű mézajkon a három karéj alig észrevehető. A mézajak közepén szabálytalan alakú ibolyás rajzolat figyelhető meg. A virágok tövénél hosszú, erősen erezett murvalevelek fejlődnek. Hazánkban a Dunántúlon és a Duna-Tisza köze között viszonylag gyakori növény, másutt kifejezetten ritka. Kifejezetten nedves-ségigényes faj, amelyet igazol, hogy tövei néha vízben állnak. Termőhelyi igényei szerint inkább mészkedvelő faj, amely láperdőkben, láp- és mocsárréteken fordul elő. Kistérségünkben ritka faj, amelyet megtaláltak Zákányszéken, a Zákányi-medencében, valamint az üllési Szikesréten is. Védett növény.

Mocsári kosbor – *Orchis laxiflora*

Karcsú, 20-60 cm magas növény. A szár viszonylag vékony, leveles. Szálas levelei 10-15 cm hosszúak, legfeljebb 1,5 cm szélesek. Virágzata kevés, 4-16 virágból álló, nyúlánk, laza fürt. Virága általában lilásvörös színű, de előfordul rózsaszín és fehér változata is. A mézajak háromkaréjú, amelyekből a középső kicsipett csúcsú, vagy kéthasábú. Május-június hónapokban nyílik. Hazánkban a Dunántúlon és a Duna-Tisza között jellemző. Mint a neve is mutatja, inkább a nedves élőhelyekre jellemző. A láp-, mocsár- és szikes rétek, nedves rétek és nádasok jellegzetes növénye. A térség egyik legelterjedtebb kosborféléje. Ásotthalom szinte valamennyi védett területéről ismert, Mórahalmon megtalálható a Csipak-semlyéken, a Tanaszi-semlyéken, a Halászkán és a Nagyszéksós-tó mentén, továbbá az öttömösi Baromjáráson, Zákányszéken a Lódri-tó környékén és Pusztamérgesen a Mérgesi-lápon. Védett növény.

Poloskaszagú kosbor – *Orchis coriophora*

Közepes termetű, 15-30 cm magas kosborunk. 5-15 cm hosszú tőlevelei lándzsásak. A 2-3 szárlevele szálas, nem éri el a virágzatot. Virágzata tömött, keskeny, nyúlánk fürt, amelyben akár 40 kisméretű virág található. A virágok színe a leggyakrabban vörösesbarna, de előfordulnak rózsaszín és fehéres példányok is. A mézajak háromkaréjú, a középső hosszabb, mint a szélsők, és a csúcsa kicsipett. Virágai kellemetlen szagúak, innen kapta a nevét is. Május-június hónapokban virágzik. Hazánkban elsősorban a Duna-Tisza közére jellemző, míg a Dunántúlon szórványos. Jellegzetes élőhelyei a láp- és mocsárrétek, homokpuszták, homoki rétek. A kistérség számos területéről ismert. Ásotthalmon megtalálható a Láprét mellett az Átokházi tőzgebánya mellékén és a Bogárzó réten is. Mórahalmon előfordul a Tanaszi-semlyéken, a Madarász-tó környékén és a Halászkán, Zákányszéken a Lódri-tó környékéről ismert. Védett növény.

Vitézvirág – *Anacamptis pyramidalis*

Karcsú, 15-50 cm magas, nyúlánk növény, 2-4 tőállós és 5-8 szárlevéllel. Alsó levelei keskeny-lándzsásak. A tömött virágzata roppant látványos, amely félig bimbós állapotban kúp formájú, később a virágzás előrehaladtával a csúcsa legömbölyödik. A 3-8 cm hosszú virágzatot 20-60 kicsi, apró virág alkotja, amelyek általában bíborvörösek vagy kárpintirozsak, olykor rózsaszínűek is lehetnek. Háromkaréjú mézajkak tövén lévő két púpocska minden más hazai kosborféléltől megkülönbözteti. Hazai réteink egyik legszebb éke május-június hónapokban virágzik. Hazánkban a Tiszántúl kivételével szórványos előfordulása, helyenként tömeges. Mészkedvelő faj, amellyel homoki és lápréteken, középhegységi sztyepréteken, száraz tölgyesekben találkozhatunk. Térségünkben Ásotthalmon a Láprétről és a Tandari rétről, valamint Mórahalmon a Haláskjáról ismert. Védett növény.

Piros madársisak – *Cephalanthera rubra*

Nagyobb termetű, 15-60 cm magas gyöktörzses növény. A szár felső része fehéren mirigyszőrös. 2-7 levele 5-14 cm hosszú, amelyek közül az alsók szélesebbek, a felsők keskenyek. A virágzata laza fürtöt alkot, amelyben legfeljebb 15 halvány liláspiros, erősen kinyíló virág fejlődik. Lepellevelei csúcsba keskenyedők, kívül szőrösek. A csúcsba keskenyedő, fehér színű mézajak szintén liláspiros. Május végétől júliusig találhatunk virágzó egyedeket. Hazánkban a Tiszántúl kivételével szórványosan előfordulhat. Inkább mészkedvelő faj, amely a kiszáradó láprétek mellett karsztbokorerdőkben, tölgyesekben, homoki nyarasokban és fenyvesekben is előfordul. Térségünkben a már védett területek közül az ásotthalmi Kiss Ferenc Emlékerdőben és a Süveg-Magyarierdőből ismert, de elvétve másutt is előfordul, így az ásotthalmi Tanulmányi erdő telepített fenyveseiben is. Védett növény.

Bugaci nőszőfű – *Epipactis bugacensis*

Ezt a növényfajt alig néhány éve fedezték fel a tudósok Bugac környékén, nevét is lelőhelyéről kapta. Kistermetű, 15-25 cm-re megnövő, kevésbé feltűnő növényünk. Szára vékony, alul kevésbé, felül sűrűn szőrös. Lomblevelei elliptikusak, a hosszuk 3,3-5,5 cm. A laza virágzat 3-15, kissé bókóló virágból áll. Apró virágai halványzöldek, a belső lepellevelek belső oldala vöröses színű. Május-június hónapokban virágzik. Földünkön eddig csak a Duna-Tisza köze egy kisebb területéről ismert elenyésző egyedszámban, ezért állománya igen sérülékeny. Inkább mészkedvelő, árnyéktűrő faj, amely természetes és telepített homoki nyárasokból ismert. A kistérségből napjainkig csak ásóthalmi előfordulásai ismertek. Így megtalálták a védett Süveg-Magyari erdőben, illetve a nem védett Tanulmányi erdő telepített fenyveseiben is. Fokozottan védett növény.

Vörösbarna nőszőfű – *Epipactis atrorubens*

Nagyobb termetű, 40-60 cm magas növény. A szár gyakran vörösen futtatott, felső része erősen pelyhes. Tojásdad leveleinek a száma 5-11 között változik. A virágzat tömött, a virágok kicsik, sokszor egy oldalon helyezkednek el, gyakran vaníliaillatúak. Színük a vöröstől a barnászvörösre változhat. Június-júliusban virágzik. Inkább mészkedvelő faj, amely hazánkban két jól elkülönülő élőhelyen él. A törzsalak közep-hegységeink árnyas sziklaerdeiben, szurdokaiban és sziklagyepein él. A Borbás Vincéről, kiemelkedő botanikusunkról elnevezett alfaja a Duna-Tisza közt él, homoki nyárasokban, telepített fenyvesekben, vagy nyílt homoki gyepeken. A kistérségünkben ásóthalmi előfordulásai ismertek. A védett területek közül megtalálták a Kiss Ferenc Emlékerdőben és a Süveg-Magyari erdőben, de előfordul a Tanulmányi erdő telepített fenyveseiben is. Védett növény.

Mocsári nőszőfű – *Epipactis palustris*

Közepes termetű, 15-50 cm magas növény. A szár felső része sűrűn pelyhes. A 4-8 hosszúkás levele a szár alsó részén csoportosul. A felsőbb szárlevelek szálasak. A virágzat 5-30, bókolo virágból álló laza fürt. A lepellevelek halványzöldek, barnásvörös futtatással. Virágai közelről nézve igen dekoratívak. A feltűnő, fehér színű, két részre tagolódo mézajak csúcsi része pajzs alakú, széle hullámos, míg a hátsó rész fehér alapon vörösesen csíkozott. Június-július hónapokban virágzik. Hazánkban a Tiszántúl kivételével elszórtan sokféle előfordul. Inkább mészkedvelő faj. Mint a neve is mutatja rokonaitól eltérően a nedvesebb élőhelyeket részesíti előnyben. Síkvidéki és hegyi lápréteken, nádasok szélein fordul elő. A kistérségből ásatthalmi előfordulásai ismertek. Dr. Gaskó Béla szerint az Átokházi tőzégbánya környékén több száz példánya ismert, emellett kis számban a Lápréten is megtalálható. Védett növény.

Mocsári kardvirág – *Gladiolus palustris*

Közepes termetű, 20-50 cm magas növény. Szálas levelei 0,8-1,5 cm szélesek, a csúcsuk hosszan hegyesedő. Tölcséres, 3-4 cm nagyságú bíborpiros virágai a szár csúcsán egyoldali füzérben nyílnak. A virágok száma 2-7 között változik. Toktermése lekerekített végű. Június-július hónapokban virágzik. Mediterrán jellegű közép-európai növény. Hazánkban néhány lelőhelye ismert a Balaton-felvidéken és a Duna-Tisza közén. Termőhelyi viszonyaihoz nagymértékben alkalmazkodó faj. A talaj mésztartalmával szemben közömbös. Változó vízállású kiszáradó lápréteken, homoki sztyeppréteken, hegyi rétek tisztásain, homoki tölgyesekben él. Dr. Margóczi Katalin szerint a faj világgállományának közel fele a kistérségünk két területén található. Az ismertebb az Ásatthalmi láprét, míg Zákányszéken, a Zákányi-medencében csupán néhány éve fedezték fel. Fokozottan védett növény.

Konkoly – *Agrostemma githago*

Nagytermetű, 50-90 cm magas, egyéves növény. Karcsú szára a felső részen elágazó. Szálas, arasznyi hosszú levelei keresztben átellenes állásúak. A szárral együtt a leveleket is hosszú, szürke, rásimuló szőrzet borítja. Dekoratív, öttagú virágai mintegy 3 cm átmérőjűek, hosszú kocsányon, laza álnyőben fejlődnek. A szírom bíbor- vagy szennyespiros, csúcsa lekerekített, finoman hullámos szélű. A csésze erőteljesen bordázott, jellemző a szirmokon is túlnyúló 5 szálas cimpa. Május-július hónapok között virágzik. Hazánkban sokfelé előfordult a mezőgazdasági területeken. A talaj mésztartalmára nézve közömbös. Nem őshonos növény, amely egykor az őszi gabonafélék közönséges gyomnövénye volt. Napjainkra a vegyszeres gyomirtás, és a gépi vetőmagtisztítás miatt erőteljesen visszaszorult. A kistérségen belül Ásotthalom külterületén, mezőgazdasági területeken több helyen is megtaláltam. Védett növény.

Tartós szegfű – *Dianthus diutinus*

Közepes termetű, 20-50 cm magas, évelő növény, amely a gyöktörzséből több, el nem ágazó szárát fejleszt. A növényt teljes egészében viaszbevonat borítja, ettől színe hamvas-deres. A tőlevelei néha tőlevélrózsát alkotnak. A száron található levelei átellenesek, vékony-szálasak, kihegyezett csúcsúak, a tövükön hüvellyé nőttek össze. A levelek hossza a virág közelében fokozatosan csökken. Virágai a szár csúcsán helyezkednek el kisebb, tömött csomókban, ritkábban egyesével. Feltűnő, rózsaszín virágai mintegy 2 cm átmérőjűek, a szirmok vége fogacskás. Június-július hónapokban virágzik. Földünkön kizárólag a Duna-Tisza közti homokhátság néhány kis területén él, legnagyobb ismert állományai Kiskunmajsza környékén találhatók. Mészkedvelő faj, amely nyílt homokpusztáink, homoki rétjeink növénye. Kistérségünkben csupán az ásotthalmi Kiss Ferenc Emlékerdőből ismert. Fokozottan védett növény.

Buglyos szegfű – *Dianthus superbus*

Közepes termetű, 30-60 cm magas, élő, többnyire villásan elágazó növény. Levelei keresztben átellenesek, szárlevelei szálasak, az alsók nagyobbak, száslánczások. Illatos, fehér, vagy rózsaszín virágai kosányosak, a szár, vagy az oldalág végén magánosan állnak, azonban a szár sokvirágú. A szirmok 1,5-3 cm hosszúak, csaknem tövig rojtos-sallangosak, a tövén lilás szőrök láthatóak. Virágzása júniustól szeptemberig húzódhat. Toktermése van. Hazánkban még sokfelé megtalálható, így a Dunántúlon, a Duna-Tisza közén és a Nyírségben is. Meszes és mészmentes talajokon egyaránt előfordul. A változó vízgazdálkodású, nedves termőhelyeket részesíti előnyben. Láp- és ligeterdőkben egyaránt megtalálhatjuk. A kistérségben ásványi lelőhelyei ismertek, így a Láp-rét mellett a Rívó erdőben, a Kissori semlyéken és a Felső-Bilisich-réten is virágzik. Védett növény.

Kései szegfű – *Dianthus serotinus*

Közepes termetű, 20-50 cm magas, viaszbevonata miatt szürkészöld színű, élő növény. Vaskos gyöktörzséből nagyszámú szárat fejleszt. Az erőteljes szár alul heverő, majd felemelkedő, a közepétől elágazó, csomói feltűnően duzzadtak. Keresztben átellenes levelei szálasak, kihegyezett csúcsúak. Egy száron több, 3-10 fehér színű, illatos virág nyílik. A szirmok lemeze közel a feléig sallangos. A finoman barázdált, örfogú csésze 2-3,5 cm hosszú. Nevét virágzási idejéről kapta. Bár már június közepén kezd nyílni, de a legnagyobb tömegben a nyár végén, rokonaihoz viszonyítva későn pompázik. Hazánkban a Dunántúl néhány pontján és a Duna-Tisza közén él. Mészkedvelő faj, amely a nyílt és zárt homoki gyepek bennszülött növénye, de megtelepszik a telepített fenyvesekben is. Térségünkben ásványi lelőhelyei ismertek. Megtalálható a védett Kis Ferenc Emlékerdőben és a Süveg-Magyar erdőben, de felfedeztük a Tanulmányi erdőben is. Védett növény.

Homoki vértő – *Onosma arenarium*

Közepes termetű, 20-50 cm magas, bozontosan szetszőrös, évelő növény. A szár felül elágazó. Lándzsa alakú, ép szélű szárlevelei 3-5 cm hosszúak, alul-felül egyenletesen szőrösek. A tőlevelei hosszabbak. Halványsárga, csöves pártája a csészénél harmadával hosszabb. Május-augusztus hónapok között virágzik. Hazánk leggyakoribb, legnagyobb elterjedési területtel rendelkező vértőve. A Duna-Tisza közén kívül megtalálható a Bakonyban, a Balaton-felvidéken és a Hajdúságban is. Inkább mészkedvelő faj, amely homokpusztákon, homoki réteken, sziklagyepeken, telepített homoki fenyvesekben él.

A kistérségben a legtöbb ismert lelőhelye Ásotthalomról származik. Előfordul a Kiss Ferenc Emlékerdőben, a Süveg-Magyarai erdőben, a Rívó erdőben, az Átokházi tűzgebányánál és a nem védett Tanulmányi erdőben is. Ismert még Pusztamérgesről, a Mérgesi pusztáról. Védett növény.

Kék szamárkönyér – *Echinops ruthenicus*

Nagytermetű, 50-80 cm magas, fásodó gyöktörzsű, évelő növény. Ágas, molyhos szára barázdált. Levelei kétszeresen, szárnyasan szeldeltek, vagy hasogatottak, a cimpák erős tüskékben végződnek. A levelek színe zöld, a fonáka fehéren molyhos. Acélkék, gömb alakú, 4-5 cm átmérőjű virágzata végálló fejecske. A virágzatban csak csöves, 5 szálas cimpára hasadó virág található. Minden virágnak külön fészekörve van. Június és szeptember között virágzik. Hazánkban síksági és dombvidéki faj, amely elsősorban a Duna-Tisza közére jellemző, de megtalálható a Dunántúl néhány pontján, így a Pilisben is. Mészkedvelő faj, amely a meszes homokpuszták, homoki rétek, mészkő- és dolomitkopárok növénye. Térségünkben csak ásotthalmi előfordulásai ismertek, így a nem védett Tanulmányi erdőből. Védett növény.

Fehér zászpa – *Veratrum album*

Erőteltjes, 100-150 cm magasra megnövő, élő faj. Gyöktörzse vastag, rövid. Ujjnyi vastag szára egyenes, hengeres. Alsó, tojásdad alakú levelei 10-25 cm hosszúak, a felső szárlevelek lándzsásak, fokozatosan kisebbedők. Az ép szélű levéllemez merev, hosszában redőzött. A levélhüvely hosszan körülöleli a szárát. Összetett, végálló virágzata 30-60 cm hosszú füzeses fűt. A virágok 7-15 mm átmérőjűek, fehérek, vagy sárgászöldek, a külső oldalukon zöldesfehérek. Az alsó virágok kétivarúak, a felsők rendszerint csak porzósak. Június-augusztus között virágzik. Hazánkban a Dunántúlon és a Duna-Tisza közén szórványosan fordul elő, továbbá a Nyírségben is megtalálható. Mészkedvelő faj, amely láp- és mocsárrétek, hegyi rétek, láperdők és magassásosok jellegzetes növénye. Térségünkben Zákányszéken a Zákányi-medencében és Pusztamérgesen a Láperdőben is megtalálható. Védett növény.

Fehérmájvirág – *Parnassia palustris*

Kistermetű, 10-25 cm-es növény. Szív alakú tölevelei hosszú nyelűek, a levéllemez széle ép. Az egyszerű szár csúcsán egyetlen virág nyílik, rajta egyetlen, ülő, szárölelő, szíves-tojásdad alakú levél található. A virág 2-2,5 cm átmérőjű, ötsziromú. A fehér színű szirmok kb. 1 cm hosszúak, a színükön számos besüllyedt, jellegzetes rajzolat díszlik. A porzók száma 5, közöttük 5 rojtszerű, hosszú szálú, mirigyes meddő porzó van. Júliustól szeptemberig virágzik. Hazánkban szórványosan előfordul a Dunántúlon, a Duna-Tisza közén és az Északi-középhegységben is. A Tiszántúlon csak a Nyírségből ismert. Inkább mészkedvelő faj, amellyel lápréteken, lápokon, hegyi réteken találkozhatunk. Térségünkben legnagyobb számban Zákányszéken a Zákányi-medencében él, kisebb számban előfordul az Ásotthalmi lápréten is. Védett növény.

Kornistárnics – *Gentiana pneumonanthe*

Közepes termetű, 20-60 cm magas, élő növény. Tőlevelei hiányzanak, átellenesen álló szárlevelei szálalakúak. A dekoratív virágzat kevés virágú, a virágok egyesével vagy kisebb csoportokban az elágazó szár csúcsán, illetve a felső részén helyezkednek el. A sötét égszínkék 3-5 cm-es virágai hosszúkas harang alakúak. Az 5 cimpájú pártát belül egy világosan pettyezett sáv díszíti. Július végétől szeptember közepéig virágzik. Hazánk legelterjedtebb tárnicsa, amely szórványosan minden tájegységünkben megtalálható. Üde és kiszáradó lápréteken, hegyi réteken és kaszálókon nő, de előfordul mocsárréteken és nádasokban is. Kistérségünkben is elterjedtnek mondható. Ásotthalmon megtalálható a Lápréten, a Bogárzó-réten, a Rívó erdőben, Mórahalmon a Csipak-szemlyéken, Pusztamérgesen a Láperdőben és Zákányzéken a Zákányi-medencében is. Védett növény.

Homoki kikerics – *Colchicum arenarium*

Kistermetű, 5-15 cm-re megnövő hagymagumós növény. A szálak levelei az őszi kikericshez hasonlóan tavasszal, a terméssel együtt jelennek meg. A virágok a nyár végén, levél nélkül jelennek meg. A szálak lepelcimpák 2,5-4 cm hosszúak, színük a halvány rózsaszíntől a liláson át a bíboros-ibolya színig változhat, sőt ritkán fehér is lehet. A bibeszál végig egyenes, a porzók száma 6. Augusztus-szeptember hónapokban virágzik. Mészkedvelő faj, amely homokpusztáink, homoki réteink és legelőink egyik éke. Bennszülött növény, amely a Duna-Tisza közén és a Gödöllői-dombsíkságon fordul elő. Kistérségünkben elsősorban ásotthalmi lelőhelyei ismertek. Így megtalálható a védett területek közül a Kiss Ferenc Emlékerdőben, az Átokházi tőzeglányánál, a Rívó erdőben és a Süveg-Magyar erdőben, továbbá a nem védett Tanulmányi erdőben. Fellelhető Öttömösön a Baromjáráson is. Fokozottan védett növény.

